

Воробйова Л. О.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Онщенко Н. А.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ЦИТАТНИХ ОДИНИЦЬ У ДИСКУРСІ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОГО МІСТА

У статті розглянуто феномен урбанних ептонімів як специфічних інтертекстуальних одиниць, що відображають культурну пам'ять та функціонують у сучасному міському дискурсі. Предмет дослідження охоплює механізми інтертекстуальної взаємодії, мультимодальну актуалізацію та комунікативно-прагматичне функціонування ептонімів у німецькомовному міському дискурсі як складовій культурного ландшафту. У межах дослідження з'ясовано сутність поняття ептонім і його відмінність від споріднених мовних одиниць, визначено типові матеріальні носії ептонімів у міському просторі (артефакти), охарактеризовано їхній інтертекстуальний потенціал, джерела походження та способи смислової трансформації. У статті верифіковано гіпотезу, що ептоніми різних структурних типів, зафіксовані в дискурсі німецькомовного міста на прикладі Берліна, становлять елемент матеріальної культури та завдяки своїм прагматичним властивостям і інтертекстуальним зв'язкам формують вербальну складову дискурсу німецькомовного міського простору. Шляхом фразеологічної ідентифікації відмежовано урбанні ептоніми від вільних цитат, а відмежування від фразеологізмів здійснювалося через атрибуцію до автора вислову. Урбанні ептоніми демонструють різні типи інтертекстуальних зв'язків: від прямого цитування до алюзій і ремінісценцій. У межах роботи проаналізовано інтертекстуальність як базову характеристику ептонімів, що зумовлює їхню культурну впізнаваність і взаємодію з попередніми текстами культури. Увагу приділено мультимодальним проявам інтертекстуальності урбанних ептонімів на прикладі міста Берлін, зокрема презентації ептонімів у артефактах: графіті, реклама, урбаністичних інсталяції, меморіальні дошки, пам'ятники, надгробки, предмети побуту. Урбанні ептоніми виконують низку функцій: меморіальну (збереження культурної пам'яті), атрактивну, маніфестаційну, імперативну та орнативну. Ептоніми, здійснюючи за посередництва виконуваних функцій прагматичний вплив на адресата, стають активними елементами публічного простору і формують світогляд мешканців та гостей міста.

Ключові слова: автор, артефакт, інтертекстуальність, міський дискурс, мультимодальність, урбанні ептоніми, цитата.

Постановка проблеми. Для постмодерної культури характерна яскрава палітра виражальних засобів, фрагментарне відображення світу та виразний діалогізм.

Культурна взаємодія проявляється у будь-якій формі комунікації. Сучасні продукти мови й мистецтва звертаються як до своєї цільової аудиторії, так і до своїх попередників (творів німецьких і світових класиків). Саме тому дослідження цитатних одиниць різного типу в сучасних дискурсах є актуальним: з одного боку, є доречним поглибити наукові знання про моделі мультисеміотичної актуалізації культурно релевантних концептів, з іншого боку, глобалізація світу й посилення специфіч-

ної ваги інтертекстуальних та інтерсеміотичних зв'язків зумовлюють необхідність з'ясування когнітивно-дискурсивних властивостей цитатних одиниць (ептонімів), які належать до вербального компонента дискурсу сучасного німецького міста.

В наявних дослідженнях ептоніми описуються як утворення, що складаються з одного або декількох слів, що мають фразеологічні властивості – сталість, рекурентність, – водночас указуючи на своє джерело [13, с. 137–142]. Крилаті вислови розглядаються як словосполучення, які вживаються вже тривалий час, авторство чи літературне походження яких досліджене або підтверджене. Традиційно під ними розуміють передусім

прислів'я та приказки, оскільки вони виражають народну мудрість [14, 12]. Такий підхід обмежує сферу вжитку терміна одиницями анонімного походження. Вперше термін ептонім вводить Л.П. Дядечко [13, с. 137–142], підкреслюючи його необхідність через відсутність у науковій традиції належного терміна для позначення слів і виразів із «відбитком авторства».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дотепер науковий фокус зосереджувався на історії ептонімів, їхньому фразеологічному статусі [16,10], особливостях перекладу [18], ситуативному вживанні [20, с. 118–135], семантичних, дериваційній спроможності [13, с. 137–142], жанрових і стилевих характеристиках (Манякіна 1980). На матеріалі германських мов описано окремі ептонімічні підтипи, зокрема афоризми [3, с. 144–151] і максимума [6, с. 254–257], а також ептоніми окремих авторів: Йоганна Вольфганга Гете [8, с. 115; 23, с. 67–83, 2; с. 72–81], Оскара Вайльда [3, с. 144–151], Вільяма Шекспіра [21]. Більшість цитованих одиниць, що функціонують у німецькомовних дискурсах, залишаються мало дослідженими щодо своєї форми існування, інтертекстуальності, функцій та прагматичного ефекту. Заплановане дослідження є першою спробою описати ще не вивчену форму існування ептонімів – тих, що формують вербальний міський простір і нерозривно пов'язані з матеріальним, невербальним компонентом (урбанні ептоніми) [25, с. 188–190].

Метою дослідження є: інвентаризувати урбанні ептоніми, виявити їхні комунікативні властивості, визначити структуру, особливості мультисеміотичної актуалізації та функціонування в дискурсі сучасного німецькомовного міста (на прикладі Берліна).

Завдання дослідження:

1. Дати визначення поняттю «ептонім» і відмежувати його від споріднених мовних одиниць.
2. Визначити типові матеріальні носії урбанних ептонімів (артефакти)
3. Охарактеризувати інтертекстуальний потенціал зібраних прикладів ептонімів.
4. Окреслити прагматичні функції урбанних ептонімів та простежити вплив цих функцій на місце ептонімів цього типу в сучасному міському дискурсі.

Гіпотезою дослідження є вихідне положення, що ептоніми різних структурних типів, присутні в дискурсі Берліна (як типового представника категорії “німецькомовне місто”), формують частину матеріальної культури та завдяки своїм праг-

матичним властивостям та інтертекстуальним зв'язкам формують вербальну складову дискурсу німецькомовного міста.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні представлено **новітній** комплексний підхід, що дає змогу оцінити специфічний **об'єкт** дослідження – цитатні одиниці – ептоніми, які є частиною культурного ландшафту міста, – у їхніх інтертекстуальних зв'язках, мультисеміотичній актуалізації та функціонуванні в сучасному німецькому урбанному дискурсі. Вказані характеристики ептонімів становлять **предмет** вивчення.

У якості **теоретико-методологічної основи** обрано когнітивно-прагматичний підхід, оскільки він дає змогу встановити кореляції між мовленнєвою практикою індивідів та груп і процесами людського мислення. Йдеться про когнітивні процеси – сприйняття, пам'ять, мислення та увагу, – які визначають, яким чином ми розуміємо, зберігаємо та опрацьовуємо інформацію, отриману за допомогою мови [7, с. 148–156].

Паралельно до цього використано положення еколінгвічного підходу (еколінгвічний підхід), що дозволяє досліджувати, яким чином цитатні одиниці – зокрема ептоніми – адаптуються до мовного середовища, укорінюються в культурному просторі та виконують роль знакових маркерів, що поєднують вербальний і невербальний виміри комунікації [17].

Серед основних дослідницьких методів у межах цього експланаторного парадигмального підходу для завдань доцільними є: загальнонаукові методи (спостереження, опис, індукція, дедукція, суцільна вибірка) що дають змогу зібрати й систематизувати матеріал, узагальнити результати та перевірити гіпотезу. Фразеологічна ідентифікація слугує для розмежування ептонімів та інших цитатних одиниць і визначення їхніх структурно-семантичних параметрів. Структурно-семантичний метод дозволяє виявити граматичну організацію, семантичні відтінки та трансформаційний потенціал ептонімів. Дискурсивно-стратегічний метод спрямований на з'ясування прагматичних ефектів та комунікативних стратегій їхнього функціонування, що уможливує виявлення ролі ептонімів у формуванні культурної пам'яті та ідентичності.

Матеріалом дослідження слугують 147 прикладів ептонімів, доступних для аудіо- та візуального сприйняття, які були зібрані в Берліні (2024–2025), сучасні цитатні одиниці у формах зовнішньої реклами, інформаційних текстів, елементів артефактів (надгробки, пам'ятники, настінні розписи, покажчики, дорожні знаки тощо).

Критерії визначення ептонімів. Щоб цитата як одиниця мовлення перетворилася на ептонім, вона має відповідати критеріям, визначеним для кодифікації у словниках та збірниках: бути загальновідомою й змістовно актуальною; вживаною протягом хоча б певного часу; походити з літературного джерела або мати стосунок до історичної особи (навіть імовірно) [14].

Окрім фразеологічних властивостей, ептоніми мають також текстуальні, серед яких предикація, завершеність, прагматична спрямованість. Насамперед ептоніми є носіями головної категорії тексту – інформативності [9; 5 с.225–228]. Як тексти художнього чи культурно маркованого походження, ептоніми перебувають в інтертекстуальних зв'язках [21] зі своїм вихідним текстом чи автором, що виявляється у безпомилковій ідентифікації цитати реципієнтом у новому контексті, навіть за умови її модифікації.

Визначальним критерієм для відмежування ептонімів від інших цитатних одиниць є апеляція до концепту АВТОР. Саме наявність авторства відрізняє ептоніми від інших типів відтворюваних одиниць (ідіом, прислів'їв, приказок тощо) [2, с. 72–78]. Автор виступає носієм «відбитка індивідуальності», що надає вислову унікального культурного статусу та забезпечує його впізнаваність у мовно-культурному просторі. Встановлення авторства дозволяє не лише простежити генезу ептоніму, але й інтерпретувати його прагматичний потенціал, адже значення вислову співвідноситься з особистістю творця та історико-культурним контекстом його виникнення. Таким чином, автор у процесі дослідження ептонімів постає ключовим чинником, який визначає їхню семантичну глибину, комунікативну релевантність та здатність функціонувати як міжкультурні або внутрішньокультурні смислові маркери. Особливо показовим у цьому сенсі є феномен Йоганна Вольфганга Гете для німецькомовної лінгвокультури. Його творчість охоплює практично всі сфери духовної діяльності людини – від літератури до природничих наук, від філософії до політики.

Однак навіть нечітко виражене авторство (невизначена або хибна атрибутивність), тобто приписування однієї цитати різним авторам, розглядається як ознака ептонімічності [2, с. 72–78].

Урбаністичні ептоніми як носії інтертекстуальності. Інтертекстуальність у сучасній гуманітаристиці розглядається як багатовимірне явище, що проявляється у різних формах взаємодії текстів і знакових систем. Найбільш очевидною є пряма

(цитатна) інтертекстуальність. Це використання дослівного відтворення іншого тексту – цитат, афоризмів, сентенцій, приказок. Наприклад, використання крилатих виразів у публіцистичному дискурсі.

Алюзія – непрямий натяк на відомий твір чи культурний факт. Так наприклад в сучасній рекламі можна зустріти алюзії на біблійні мотиви («сьомий день – відпочинок»). Відлуння образів, сюжетів або мотивів іншого тексту, часто несвідоме чи завуальоване називається ремінісценцією [11]. Часто використовуваними є колаж і монтаж, ці форми особливо поширені у візуальних мистецтвах і постмодерністській літературі. Колаж поєднує фрагменти різних текстів чи культурних кодів в одному творі (наприклад, колаж у художній газеті або сучасному арт-проекті). Монтаж будує новий сенс через монтаж цитат, документів, різних стилістичних пластів [11].

У добу цифрової культури міжетекстові зв'язки виходять за межі друкованого слова і набувають мультимодального характеру. Мультимедійна інтертекстуальність проявляється у всіх проявах медійного контенту: кіно й кліпах, де поєднуються цитати з музики, кіно, літератури та візуального мистецтва (наприклад, музичні відео, що відсилають до класичних картин або відомих фільмів); рекламі, де використовується перехресне цитування брендів, пісень і слоганів; інтернет-мемах, які функціонують як швидкі й іронічні інтертекстуальні форми, що поєднують візуальні та вербальні коди [1, с. 23–30]; міських просторах, де графіті або інсталяції «переписують» класичні вислови в нових культурних контекстах. Саме такі приклади аналізуються у статті. Це свідчить про те, що інтертекстуальність у міському просторі набуває особливої форми – вона не лише відтворює культурні смисли, а й активно модифікує їх, адаптуючи до локальної урбаністичної комунікації. Таким чином, інтертекстуальність у сучасному гуманітарному знанні постає не лише як система відсилань до інших текстів, а й як мережа смислів, що утворюється на перетині різних семіотичних модальностей – слова, зображення, звуку, руху [2].

Цитата – вербальна чи невербальна – завжди функціонує як інтертекст, оскільки вона передбачає відсилання до попереднього тексту, висловлення або культурного артефакту. Її інтертекстуальність виявляється через ознаки посилення на джерело, медіальну варіативність (мовні, візуальні, музичні чи архітектурні форми), функціональну багатоплановість (засіб пізнання, художній прийом, культурний знак), а також смислотворчу

Рис. 1. Рекламний слоган німецької житлової компанії Berlinovo

функцію, яка актуалізує нові інтерпретації у зміненому контексті [20, с. 118–135].

Даний приклад на сходах станції метро у Берліні добре демонструє, як подана цитата „*Dafür, dass es im Leben öfter aufwärts geht, als man denkt.*“ (У житті все частіше налагоджується, ніж здається на перший погляд.) функціонує як інтертекст. Це архітектурно-візуальна форма цитати, подвійна алюзія, а саме на афоризм німецького філософа Ернста Гаушки „*Das Leben ist eine Treppe: Wir wissen nie, ob es mit uns aufwärts oder abwärts geht*“, і пародійний афоризм німецького письменника Герберта Ахтернбуша „*Aufwärts geht's hat der Spatz gesagt, als ihn die Katze das Dach hinaufgetragen hat, um ihn zu fressen*“ – обидва сходять до відомої приказки „*es geht bergauf*“. Кожен крок, фізично рухаючи людину вгору, підсилює метафору „*aufwärts gehen*“ (покращується/ йде вгору). Завдяки перенесенню вислову в новий контекст цитата набуває нового значення: вона не лише „говорить“ про рух угору, але й візуалізує його через розміщення цитати на сходинок таким чином, що кожен, хто читає, фізично рухається вгору.

У дослідженні ептонімів у міському дискурсі саме ця властивість цитати є визначальною: урбанні ептоніми завжди несуть «печатку авторства», апелюють до літературних творів чи історичних постатей і водночас інтегруються у сучасний простір через рекламу, графіті, меморіальні написи чи візуальні тексти. Таким чином, вони функціонують як специфічний тип культурних інтертекстів, що поєднують вербальні та невербальні коди і впливають на формування мовної картини світу міських мешканців.

Прагматичні функції урбанних ептонімів у зв'язку з артефактами. Класифікація ептонімів за артефактами передбачає їхнє розглядання

як складників міського простору, де цитати інтегруються у матеріальне середовище та стають елементами культурної семіосфери. У цьому контексті носіями ептонімів виступають саме урбаністичні артефакти: архітектурні споруди, пам'ятники, надгробки, меморіальні дошки, графіті, мурали, дорожні знаки, рекламні щити тощо. Такий підхід дає можливість простежити, яким чином цитатні одиниці функціонують у просторі міста – як у вербальній, так і у візуальній формах, формуючи багаторівневу систему знаків, що комунікують із мешканцями та відвідувачами міського середовища.

Один із показових прикладів – напис у Берлінському ботанічному саду з цитатою Йоганна Вольфганга Ґете: „*Habt Ehrfurcht vor der Pflanze. Alles lebt durch sie.*“ („*Майте пошану до рослини. Все живе завдяки їй.*“). Її присутність у цьому просторі не є випадковою: вона слугує своєрідним інтерпретаційним ключем до сприйняття саду. Зміст цитати пробуджує почуття поваги і вдячності до природи, акцентує на залежності життя людини від рослинного світу та актуалізує екоцентричний світогляд. У поєднанні з конкретним місцем – ботанічним садом як місцем пізнання й збереження біорізноманіття – цей ептонім виконує імперативну функцію, а також культурного і семіотичного маркера, що поєднує наукове знання, естетичне переживання та екологічні цінності.

Для відвідувачів цей напис пробуджує глибокі емоції: з одного боку, він викликає почуття смутку й усвідомлення кінцівки людського життя, а з іншого – нагадує про велич та довговічність творчої спадщини Марлен Дітріх. Вибір саме цього поетичного рядка підкреслює межовий стан між життям і смертю, символізує під-

Рис. 2. „*Habt Ehrfurcht vor der Pflanze. Alles lebt durch sie.*“ /Johann Wolfgang von Goethe/ Berlin. Botanischer Garten

Рис. 3. “Hier steh ich an den Marken meiner Tage”. / Teodor Kerner/ Berlin, цвинтар Friedrichsfelde (III)

биття підсумків та внутрішню зосередженість перед вічністю.

Зв'язок цитати з місцем її розташування: на надгробку відомої артистки ептонім набуває не лише літературного, але й меморіального значення. Він стає елементом матеріальної культури, що поєднує індивідуальну долю з ширшим культурним і національним контекстом. Таким чином, ептонім виконує меморіальну функцію: як актуалізацію тези про минулість людського життя та мистецької безсмертності.

Цитата “*Wie Regeln können gebrochen werden wenn das Projekt besser ist als die betreffenden Regeln*”, яку приписують відомому архітекторові Луїджі Сноцці. Цитата розташована в районі Берліну, який за часів холодної війни належав до НДР і архітектурний стиль його забудови належить до так званого “Сталінського ампіру”. Це графіті пробуджує почуття критичного мислення, адже ставить під сумнів абсолютизовану значущість правил, натомість підкреслює пріоритет креативності й цінності результату. Тому інтеграція східної Німеччини із західною мала відбува-

тися не лише через реконструкцію будівель, але і через вербальний вплив на свідомість східних німців. Місцезнаходження цієї цитати у публічному просторі східного Берліна є принциповим: у контексті міських стін та вулиць, які самі по собі є простором свободи й протесту, ептонім набуває посиленого впливу.

Таким чином, графіті з цитатою Луїджі Сноцці функціонує як елемент інтерсеміотичного міського дискурсу: воно поєднує візуальну форму (орнативну функцію) з авторитетом прецедентної особистості та формує комунікативне повідомлення, спрямоване на актуалізацію цінностей творчості, інновації та свободи самовираження у контексті тоталітарного минулого східного Берліна. Ця цитата виконує функцію маніфестації.

Цитата з трагедії Йоганна Вольфганга Гете „*So fern und doch so nah*“ (“Так далеко й водночас так близько”), використана в зовнішній рекламі на Pfaueninsel у Берліні, а також зустрічається в метро. Вислів поєднує природну унікальність острова (невербальний компонент), посилює семантичний і емоційний ефект. Вислів поєднує природну унікальність острова і авторитетність прецедентної особистості.

Мультимодальний текст (поєднання авторитетного джерела і естетично досконалого зображення) викликає у відвідувачів почуття романтичної ностальгії та захоплення красою острова, водночас апелюючи до інтертекстуальних знань про творчість Гете. Вона створює відчуття подвійності сприйняття простору: фізична віддаленість острова поєднується з емоційною близькістю до природи та культурних смислів.

У контексті зовнішньої реклами цей ептонім може виконувати комунікативну функцію залучення уваги (атракативна), перетворюючи класич-

Рис. 4. Wie Regeln können gebrochen werden wenn das Projekt besser ist als die betreffenden Regeln /?Luigi Snozzi?/ Berlin, Friedrichshain

Рис. 5. “So fern und doch so nah” /Goethe “Faust”/ Berlin, Pfaueninsel

ний літературний вислів на інструмент туристичної промоції та культурної ідентифікації.

В ептонімічному просторі Берліна поряд з літературними цитатами, з'являються також політичні вислови, інтегровані в публічний простір. Прикладом є слова Барака Обами: „*Völker der Welt – schaut auf Berlin, wo eine Mauer fiel, ein Kontinent sich vereinigte und der Lauf der Geschichte bewies, dass keine Herausforderung zu groß ist für eine Welt, die zusammensteht.*“ (“*Народи світу – подивіться на Берлін, де впала стіна, об'єднався континент і де хід історії довів, що немає викликів, надто великих для світу, який стоїть разом*”). Цей вислів використано у вигляді частини плитки торговельного центру Mall of Berlin.

Розміщення цитати в самому серці столиці має глибоке символічне значення. Mall of Berlin розташований неподалік від місць, безпосередньо пов'язаних із Берлінською стіною, що підсилює історичний і політичний підтекст вислову. Для відвідувачів він пробуджує почуття гордості за подолання розділення, усвідомлення європейської єдності та цінності демократичної солідарності.

Таким чином, цитата Обами функціонує як нагадування (меморіальна функція) і заклик (імперативна функція, імпліцитне спонування до дії).

В ептонімічному просторі Берліна зустрічаються також цитати, що походять із дискурсу соціальної критики та правозахисних рухів. Прикладом є цитата Ангели Девіс: „*In a racist society it is not enough to be non-racist. We must be anti-racist.*“ (“*У расистському суспільстві недостатньо бути нерасистом. Ми повинні бути антирасистами*”). Вона розташована в одному кафе в центрі Берліна в якості декору (орнативна функція).

Рис. 6. “Völker der Welt – schaut auf Berlin, wo eine Mauer fiel, ein Kontinent sich vereinigte und der Lauf der Geschichte bewies, dass keine Herausforderungen zu groß ist für eine Welt, die zusammensteht” /Barack Obama/ Mall of Berlin

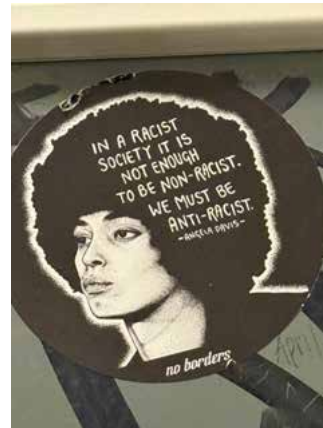

Рис. 7. “In a racist Society it is not enough to be NON-Racist. We must be ANTI- Racist.” /Angela Davis/ Cafe. Berlin. Zentrum

У 1960–70-х роках Анжела Девіс активно підтримувала рух за права афроамериканців у США, виступала проти расової дискримінації, сегрегації та поліцейського насильства. Її ім'я стало символом боротьби проти системного расизму. Її образ «афро», сміливі публічні виступи та харизма зробили її іконою протестної культури. Вона здобула популярність не лише у США, а й у Європі та країнах соціалістичного блоку. Цитата завдяки своїй супутній маніфестаційній функції пробуджує в людей почуття несприйняття несправедливості, стимулює (імперативна функція) до громадянської активності й формує атмосферу солідарності у протидії дискримінації.

Розміщення цитат на предметах щоденного вжитку є розповсюдженням явищем у німецькомовних країнах і є дієвим засобом впливу на мовну свідомість користувачів. Локалізація на предметі щоденного використання (брелок для ключів, пов'язаних із автомобілем) підсилює прагматич-

Рис. 8. “Fahr nie schneller als dein Schutzengel fliegen kann”. /Mutter Theresa? Peter Ustinov?/

ний ефект ептоніма: він завжди перед очима власника саме тоді, коли йдеться про водіння. Орнативна функція цієї цитати на Рис. 7 полягає в її візуальному оформленні на матеріальному носії. Орнативна функція супроводжує імпліцитне нагадування про необхідність дбати про безпеку під час водіння (меморіальна функція).

Таким чином, типові ептоніми в лінгвокультурному просторі німецькомовного міста (на прикладі Берліна) можна узагальнити за критеріями матеріального носія у зв'язку з виконуваними ними функціями:

Висновки. Ептоніми – це стійкі цитатні одиниці, які функціонують як інтертекстуальні маркери колективної пам'яті та у сучасному міському дискурсі реалізуються у вербальних, візуальних і мультимодальних формах (графіті, реклама, тощо), створюючи ефект культурного перегуку й актуалізації різновимірних смислів.

Ептоніми відрізняються від інших відтворюваних мовних одиниць (прислів'їв, ідіом, приказок) тим, що завжди містять «печатку авторства» й апелюють до конкретного джерела. Авторство (експліцитно вербально виражене, представлене невербально через візуальний образ, виражене імпліцитно через інтертекст, неакцентоване або навіть хибне) є ключовим критерієм, що надає ептоніму культурної унікальності, семантичної глибини та здатності функціонувати як маркер культурної пам'яті. Урбанні ептоніми демонструють різні типи інтертекстуальних зв'язків: від прямого цитування до алюзій і ремінісцен-

цій. Вони інтегрують класичні й сучасні тексти у міський дискурс, забезпечуючи зв'язок між минулим і теперішнім. Урбанні ептоніми виконують низку важливих функцій: меморіальну (збереження культурної пам'яті), атрактивну, маніфестаційну, імперативну та орнативну. Та чи інша функція виконується ептонімом під впливом матеріального носія (артефакта), який виступає посередником між вербальним ептонімом та невербальним культурним простором міста. Ептоніми, здійснюючи за посередництва виконуваних функцій прагматичний вплив на адресата, стають активними елементами публічного простору і формують світогляд мешканців та гостей міста.

Представлені результати розвідки лише частково вирішують проблему як інвентаризації міських артефактів – носіїв ептонімів, так і окреслення функцій цитатних одиниць у мультимодальному аспекті. Поглиблене вивчення цього аспекту зумовлює увагу до напрямків:

Визначення питомої ваги мультимодального компонента мовного знака (у кореляції з матеріальними носіями);

– збір і узагальнення реакцій різних груп мовців на урбанні ептоніми за віковим параметром та їхньої інтерпретації цих ептонімів;

– порівняння реакцій на урбанні ептоніми мовців за дихотомічним параметром “свій-чужий”, тобто реакції німців та іноземців задля встановлення впливу ептонімів на формування локальної та мультикультурної ідентичності;

Рис. 9. Ептоніми: Матеріальні носії та функції

Порівняння урбанних ептонімів у німецько-турними особливостями (напр. Берлін, Веймар, мовних містах з різними регіональними та куль-Штутгарт, Відень, тощо)

Список літератури:

1. Безугла Т. А. Мультиmodalна метафора в англomовному рекламному тексті. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*, 2019, Вип. 1, 23–30.
2. Онiщенко Н. А. Прецедентна особистість як чинник формування ептонімічного фонду (на матеріалі афоризмів Й. В. Гете). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 2009, Вип. 848, 72–78.
3. Онiщенко Н. А. Ептоніми О. Вайльда в німецькій мові: еколінгвістичний підхід. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 2017, Вип. 86, 144–151.
4. Онiщенко Н. А., Смоляна Т. А. Особливості цитування Вільяма Шекспіра в німецькомовній лінгвокультурі: еколінгвістичний підхід. *Cognition, Communication, Discourse*, 2022, Вип. 25, 35–53.
5. Самочорнова О. А. Інформаційна насиченість та інформативність тексту. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2010, Вип. 52, 225–228.
6. Смоляна Т. А. Структурно-функціональні ознаки німецькомовної максими. *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*, 2014, Вип. 692–693, 254–257.
7. Шевченко І. С. Дискурс і когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістики *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя проф. М. Кочергана : зб. наук. статей*, 2006, 148–156.
8. Шкварчук С. С. Лінгвокультурологічний феномен «goethe-zitat» у діяхронічному вимірі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 4 (72), 137–139.
9. Beaugrande R.-A. de, Dressler W. U. *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen : Niemeyer, 1981.
10. Burger H. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*, 4, Neu bearbeitete Aufl. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2010.
11. Broich U., Pfister M. (Eds.). *Intertextuality: Forms, functions, and case studies in English literature*. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1985.
12. Büchmann G. *Geflügelte Worte*. Frankfurt am Main : Ullstein, 2007.
13. Diadechko L. Winged words as a nation consolidation factor. *Phraseologie global–areal–regional*, Akten der Konferenz EUROPHRAS 2008 vom 13.–16.8. 2008 in Helsinki. Tübingen: Narr Verlag, 2010, 137–142.
14. Duden. *Zitate und Aussprüche*, Hrsg. von Günther Drosdowski, Bd. 12. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1993.
15. Fill A. Ecolinguistics. State of the art 1988: Fill A, Mühlhäusler, P. (Eds.). *The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment*. London ; New York : Continuum, 2001, 43–54.
16. Fleischer W. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen : Narr, 1997.
17. Haugen E. *The Ecology of Language*. Stanford : Stanford University Press, 1972.
18. Komenda-Earle B. Geflügelte Worte in der Übersetzung und im Wörterbuch. Mit exemplarischen Lemma-Entwürfen für das Sprachenpaar Polnisch-Deutsch. *Texte und Wörterbücher. Translatorische, lexikalische und glottodidaktische Aspekte*, hrsg. v. Krzysztof Nerlicki, Barbara Komenda-Earle, Katarzyna Sztandarska, Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2018, 89–108. (= Stettiner Beiträge zur Sprachwissenschaft 8).
19. Lyons A. Multimodality: Hua, Z. (Ed.). *Research Methods in Intercultural Communication: A Practical Guide*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2016, 268–280.
20. Lüger H.-H. Vom Zitat zur Adaption. Zu einigen Verwendungsweisen satzwertiger Phraseologismen. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*, 1988, 34, 118–135.
21. Onishchenko N., Smoliana T., Miroshnychenko M. Eponyms in German: An attempt of typological distinction (on the example of maxims and aphorisms). *Theory and Practice in Language Studies*, 2021, Vol. 11, 1359–1371. United Kingdom : Academy Publication. DOI: 10.17507/tpls.1111.11.
22. Puppel S. Interlingwalizm czy translingwalizm? Interkomunikacja czy transkomunikacja? Uwagi w kontekście współistnienia języków naturalnych w ramach globalnej wspólnoty kulturowo-językowo-komunikacyjnej. *Puppel, S. (Ed.). Społeczeństwo – kultura – język. W stronę interakcyjnej architektury komunikacji*. Poznań : Katedra Ekokomunikacji UAM, 2007, 79–94.
23. Raders M. Aphorismen und Parodien – zwei komplementäre Rezeptionsmodalitäten des Goetheschen Werks. *Revista de Filología Alemana*, Madrid, 2004, 12, 67–83.
24. Siefkes M. How semiotic modes work together in multimodal texts: Defining and representing intermodal relations, 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/292300661_How_Semiotic_Modes_Work_Together_in_Multimodal_Texts_Defining_and_Representing_Intermodal_Relations

25. Svtonosova L. O. Intertextualität und Pragmatik von Zitateinheiten im Diskurs einer modernen deutschen Stadt (multimodaler Aspekt) *Mit deutscher Sprache Grenzen überwinden: матеріали XXXI Міжнар.наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (27–28 вересня 2024 р.)*. Львів: ПАІС, 2024. 188–190.

26. Ullrich A. V. *Gebaute Zitate, Formen und Funktionen des Zitierens in Musik, Bild und Architektur*. Bielefeld: Transcript Verlag, 2015.

Vorobiova L. O., Onishchenko N. A. INTERTEXTUALITY AND FUNCTIONALITY OF GERMAN MULTIMODAL QUOTATIONAL UNITS IN THE DISCOURSE OF THE MODERN GERMAN CITY

*The article explores the phenomenon of **urban eponyms** as specific intertextual linguistic units that reflect **cultural memory** and function within **contemporary German-language urban discourse**. The study focuses on the mechanisms of **intertextual interaction**, **multimodal actualization**, and **communicative-pragmatic functioning** of eponyms as components of the cultural landscape. It defines the concept of eponym, distinguishing it from related linguistic phenomena, and identifies its typical material carriers—such as graffiti, advertisements, installations, monuments, memorial plaques, and everyday artefacts. The analysis is based on examples from the urban discourse of **Berlin**, regarded as a prototypical German-speaking city.*

*The research confirms the hypothesis that eponyms of various structural types constitute a part of the city's **material culture**. Through their pragmatic features and intertextual connections, they contribute to the formation of the **verbal component** of the urban space and serve as mediators between cultural texts of the past and the present. Urban eponyms display diverse types of **intertextuality** – from direct quotation to allusion and reminiscence—and demonstrate multimodal realization through visual, spatial, and textual elements.*

*The study identifies several **pragmatic functions** of urban eponyms: memorial (preserving collective memory), attractive, manifestative, imperative, and ornamental. By performing these functions, eponyms influence the addressee and shape the worldview of city residents and visitors, becoming active elements of public communication and carriers of urban cultural identity.*

Key words: Berlin, cultural memory, eponyms, intertextuality, multimodality, pragmatics, urban discourse.

Дата надходження статті: 23.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025